

**Ярим А., здобувач вищої освіти,
Науковий керівник: Федорова І.
Одеський державний аграрний університет
e-mail:alinaarym56@gmail.com**

МЕНТАЛЬНІ ЧИННИКИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ ТЕОРІЙ ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

*«Дати дітям радість праці, радість успіху у навчанні, збудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності – це перша заповідь виховання»
В.О. Сухомлинський*

Постановка проблеми. Теорія виховання – частина педагогічної науки, яка розглядає питання змісту, методики та організації виховного процесу. Особистість людини формується і розвивається в результаті впливу численних факторів. Цілеспрямоване формування і розвиток особистості забезпечує науково організоване виховання, яке лежить в основі формування її менталітету.

Проблеми виховання не втрачає своєї актуальності й нині. Навряд чи коли-небудь з'явиться підручник, за яким можна шаблонно виховувати особистість. Адже наші діти особливі і неповторні, чимось схожі на батьків, а десь – повнапротилежність. Тому так важливо розуміти дітей, підтримувати їх та робити все, щоб вони вирости гідними людьми [1].

В Україні функціонує система виховання, яка водночас є національною та інтернаціональною, вона ґрунтується на гуманістичних ідеях виховання, а її орієнтири узгоджуються з кращими надбаннями світової цивілізації, науки. У цьому і є неповторність менталітету української нації. О.В. Сухомлинська, аналізуючи теорії виховання, виділяє: персоналістичні теорії (або гуманістичні, ліберальні, недирективні, органічні, пульсаційні, вільні, відкриті); академічні теорії (традиціоналістські, класичні, загальні); соціальні теорії відштовхуються від тези, що виховання покликане розв'язувати соціальні, культурні проблеми та проблеми довкілля.

Народна педагогіка (етнопедагогіка) як складова педагогічної науки сьогодні ставить більше запитань, аніж дає відповідей на них, адже як наука про виховання, вона, крім опису традиційної педагогічної культури різних народів, має втрутитися у сферу взаємовпливів та взаємозв'язків людинознавчих наук — психології й етнографії, фольклористики й літературознавства, екології й релігієзнавства, етики й естетики, антропології й історії. І залежно від предмету дослідження, використовуючи методи цих наук, вона має розробити механізми передачі етнічної культури через школу.

Етнопедагогіка може допомогти педагогіці загальній і частковій, теоретичній і прикладній визначитися в хаосі ідей відродження, адже пропускаючи сьогоднішні педагогічні реалії крізь призму етнопедагогіки, не можна не побачити її значущості і плідності для вирішення актуальних завдань виховання.

Сьогодні і в Україні процес активних творчих пошуків, набуває обрисів різних підходів до розв'язання проблем виховання молоді. Нові підходи у вихованні вимагають змін у побудові навчально-виховного процесу, їх нової логіки, нових технологій, які тісно пов'язані з проблемою мети виховання або, іншими словами, з проблемою виховного ідеалу. Ця проблема дуже гостра, бо результатом вивільнення від духовного тоталітаризму стала ідіосинкразія до ідеалів як таких: мовляв, у вільному і цивілізованому світі в подібних цінностях давно ніхто не має потреби[2].

О. Сухомлинська зазначає, що правомірно говорити про стратегію перехідного періоду в галузі виховання, загалом, і громадянськості, зокрема. Академія педагогічних наук пропонує кілька напрямів, які можуть лягти в основу цієї стратегії:

1. Психолого-педагогічна ідеологія виховання повинна мати позитивний зміст, а не будуватися на критиці, на негативі, на тому, чого не повинно бути.

2. Педагогічний процес, його філософія й логіка повинні являти собою одне ціле: неможливо розірвати, відокремити процес навчання від процесу виховання і для кожного з них вибудувувати свою стратегію розвитку.

3. Не будувати систему виховних впливів на ідеях світової значущості, а увійти у світ кожної особистості, проаналізувати її потреби, інтереси, зрозуміти її й допомогти зорієнтуватися в моральних цінностях. Тут великого значення набуває ідея школи як осередку дитячої культури, дитячого фольклору, ритуалів, школи як домівки, сім'ї, де дитина спілкується, будує відносини, закохується, потрапляє в біду, займається спортом, мистецтвом. Потім цю естафету переймає вища школа [3].

Серед цінностей у підлітків і юнаків високе місце посідають цінності молодіжної субкультури (манера одягатися, молодіжна музика, ідеали світу кіно, рок- і поп-музики тощо). Завдання виховного процесу — включити ці зразки молодіжної субкультури у виховний процес і педагогізувати.

Не забувати, що виховний процес не ізольований, оскільки дитина, юнак (юнка) перебуває, діє в групі чи колективі. Група, що об'єдналася добровільно, — основний провідник соціальних цінностей, групових норм для дітей чи юнацтва, що входять до неї. Це — винятково сильний канал впливу на особистість, на формування її ідеалів. Йдеться про різні неформальні об'єднання — релігійні, політичні тощо.

Результатом виховної та навчальної роботи є сформований науковий світогляд. Світогляд являє собою цілісну систему наукових, філософських, соціально-політичних, моральних та інших поглядів на світ. Світогляд визначає соціальну орієнтацію, тип поведінки і діяльності. З певних світоглядних позицій здійснюється і професійне самовизначення. Суб'єктивним відображенням об'єктивної дійсності, результатом засвоєння колективного та індивідуального досвіду людей є переконання. Проблема виховання особистості, здатної вирішувати на високому науковому рівні сучасні завдання, тісно пов'язана з розвитком інтелектуальних здібностей людини. Розвиток творчо мислячої особистості — завдання розумового виховання. Воно спрямоване на розвиток інтелектуальної

культури, особистості, пізнавальних мотивів, навичок розумової діяльності і здійснюється у тісній єдності з формуванням наукового світогляду. Основні шляхи розумового виховання – систематичне навчання учнів, побудоване на основі принципів розвивального навчання, і позанавчальна робота з розвитку розумової культури.

Виховний процес є частиною ширшого процесу формування особистості, який об'єднує як навчання і виховання у школі, коледжі, університеті, так і виховання в сім'ї, і вплив мікросередовища, соціального оточення індивіда, що формують менталітет. Процес виховання менш вивчений, хоча він має свої особливості і представляється у відомому сенсі більш складним, ніж навчання. Психологічна сутність процесу виховання полягає в переведенні індивіда із одного стану в інший, і з позицій психології виховання є процес інтеріоризації, тобто переведення зовнішнього по відношенню до особистості досвіду, знань, цінностей, норм, правил у внутрішній психічний план особистості, в її переконання, установки, поведінку. Завдяки вихованню і складається власне психологічна структура особистості.

Список джерел:

1. Висловлювання В.О Сухомлинського про виховання: Дитячий психолог.URL: <https://dytpsyholog.com/2016/06/17/20-%> (дата звернення 05.04.22).
2. Вікова та педагогічна психологія: Теорія виховання.URL: https://pidru4niki.com/18651015/psihologiya/teoriya_vihovannya (дата звернення 05.04.22).
3. Чайка В.М. Основи дидактики: навчальний посібник. Київ: Академвидав. 2011. С.30-34. URL: https://pidru4niki.com/12461220/pedagogika/petro_galperin_1902-1988#234(дата звернення 10.04.22).